

Četrta znanstvena konferenca

Program
in povzetki

DISKURZI O UMETNOSTI, OBLIKOVANJU IN KULTURI V PRIZMI POSTHUMANIZMA

The image features a complex geometric design on a pink-to-blue gradient background. It consists of several overlapping wireframe spheres. The largest sphere is in the foreground, with a smaller one inside it. A third, even smaller sphere is nested within the second. In the center of these spheres is a star-like pattern formed by intersecting lines. To the right, there are several concentric, overlapping circles that create a sense of depth and movement. The overall aesthetic is mathematical and futuristic.

Četrta znanstvena konferenca Katedre za teoretične vede UL ALUO
DISKURZI O UMETNOSTI, OBLIKOVANJU IN KULTURI V PRIZMI POSTHUMANIZMA
Program in povzetki

Programski odbor:

prof. dr. Uršula Berlot Pompe
prof. dr. Petra Černe Oven

Uredila:

prof. dr. Uršula Berlot Pompe

Oblikovanje:

Barbara Šušteršič

Lektura:

Tanja Zečević, Jezikovna zadruga Soglasnik

Moderiranje konference:

Uršula Berlot Pompe

Tim Prezelj

Koordinacija projekta:

Nastja Majerič

Sara Bešlin Vatovec

Naklada:

100 izvodov

Izdajateljica:

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

Zanjo:

prof. Alen Ožbolt

Sodelujoče ustanove:

Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta

Organizacija:

Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje

Torek,
26. september
2023

Univerza v Ljubljani
Akademija za likovno umetnost
in oblikovanje

Znanstvena konferenca se izvaja s podporo Katedre za teoretične vede UL ALUO
in sredstvi za promocijo raziskovanja v Institucionalnem stebru financiranja (ISF).

Četrta znanstvena
konferenca

Program
in povzetki

DISKURZI O UMETNOSTI, OBLIKOVANJU IN KULTURI V PRIZMI POSTHUMANIZMA

Lokacija:

UL ALUO, prostori Oddelka za slikarstvo – smer video, animacija in novi mediji,
Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana

PROGRAM

Torek,
26. septembra
2023

10.00–10.15

Uvodne besede in pozdravni nagovori:
prof. Alen Ožbolt, dekan UL ALUO
prof. dr. Petra Černe Oven, UL ALUO,
vodja Katedre za teoretične vede
prof. dr. Uršula Berlot Pompe, UL ALUO,
koordinatorica konference

10.15–10.30

Prof. dr. Petra Černe Oven, UL ALUO
**KOMUNIKACIJA V ČASU POSTHUMANIZMA:
ALI JE UPORABA TELESA IN ANALOGNE
KOMUNIKACIJE RES STVAR PRETEKLOSTI?**

10.35–10.50

Izr. prof. dr. Mojca Puncer, UM PeF
**POSTHUMANIZEM SKOZI FEMINISTIČNO
PERSPEKTIVO: UMETNICA - ŽIVAL - SVET**

10.55–11.10

Prof. dr. Uršula Berlot Pompe, UL ALUO
**MIMESIS IN UMETNOST V ČASU
NEVROMORFNIH TEHNOLOGIJ**

11.15–11.30

Doc. dr. Or Ettliger, UL FA
PRESEGANJE VIRTUALNEGA

11.30–11.45

Diskusija in odmor s kavo

11.45–12.00

Izr. prof. dr. Barbara Predan, UL ALUO
ČAS ZA ČAS

12.05–12.20

Asist. mag. Tim Prezelj, UL PeF
Asist. mag. Luka Horjak, UL FF
**ESTETIKA VIDEOIGRE BALDUR'S GATE 3
V INTIMNI LUČI TRANSHUMANIZMA**

12.25–12.40

Dr. Kaja Kraner, MG
**INHUMANIZEM KOT MOŽNO IZHODIŠČE
RAZMIŠLJANJA O RELACIJI UMETNOSTI
IN TEHNOLOGIJE**

12.45–13.00

Peter Tomaž Dobrila, KIBLA
KODA UMETNE INTELIGENCE

13.00–13.45

Diskusija in odmor s kavo

13.45–14.00

Izr. prof. dr. Nadja Zgonik, UL ALUO
**NAČELA OKOLJSKE ETIKE IN UMETNIŠKO
USTVARJANJE**

14.05–14.20

Doc. dr. Petja Grafenauer, UL ALUO
**ŠE VEDNO PREZRTA UMETNICA
HENRIKA ŠANTEL (1874–1940)**

14.25–14.40

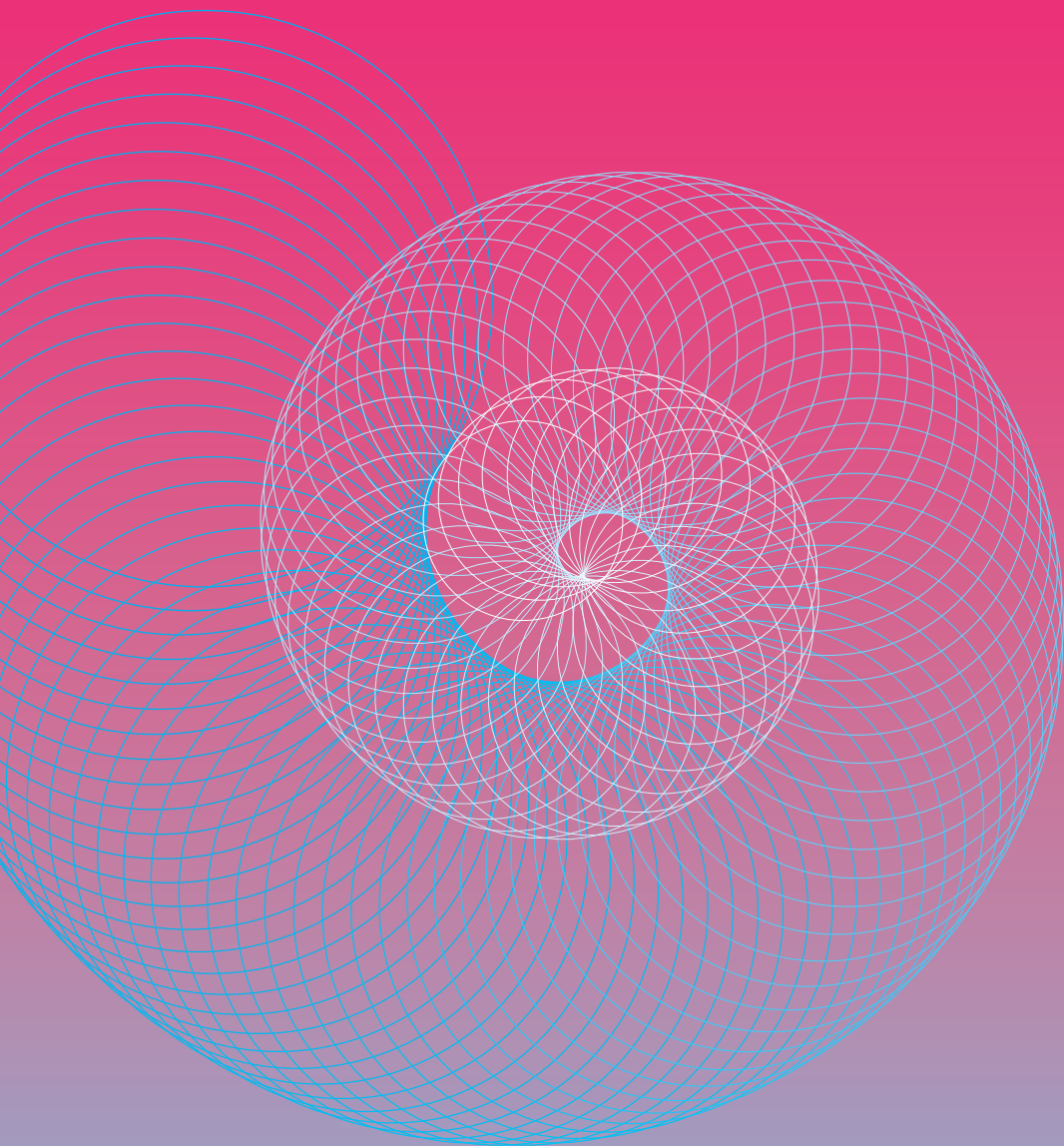
Doc. dr. Blaž Šeme, UL ALUO
**ZBIRANJE IN RAZSTAVLJANJE UMETNIN
V LUČI DIGITALNE HUMANISTIKE IN BOLJ
TRAJNOSTNEGA VARSTVA**

14.40–15.10

Diskusija: vprašanja, refleksije, zaključki
Moderiranje: Uršula Berlot Pompe, Tim Prezelj

15.45

Kosilo in druženje

**MIMESIS IN UMETNOST V ČASU NEVROMORFNIH
TEHNOLOGIJ**

Sodobna odkritja v razvoju umetne inteligence se interdisciplinarno povezujejo z odkritji v nevroznanosti, kibernetiki in biomimetiki. Temeljna tendenca pri raziskovanju inteligentnih strojev temelji na posnemanju možganskih procesov, gre torej za posebno obliko mimetičnih postopkov, kjer tehnološko posnema organsko, torej naravno. Odkritje nevomorfni tehnologij (sinaptičnih čipov in umetnih nevronov) je kibernetičnim možganom omogočilo visoko stopnjo plastičnosti, torej prilagodljivosti in odzivnosti na hitre spremembe vnesenih podatkov ter njihovo procesiranje, ki je bližje organizmu kot mehanizmu. Ločevanje med umetnim in naravnim, ki je še pred desetletjem temeljilo na izpostavljanju razlik med umetnimi sistemi, ki jih poganja programirana koda (determinizem), in živimi, čutečimi organizmi, ki so epigenetsko odzivni na okolje, postaja vse bolj obsoletno.

V humanističnih znanostih, filozofiji, estetiki in umetnosti se porajajo miselne tendence, ki poskušajo razumeti širši pomen integracije pametnih strojev v procesih komunikacije, ustvarjalnosti in imaginacije na ravni družbe ali posameznika, saj uporaba umetne inteligence sproža vidne spremembe mentalnih procesov individuacije, kognicije, pomnjenja, razmišljanja in doživljanja. Prispevek se opira na izbrane filozofske premise o tehnološkem (Malabou, Stiegler) ter razmišlja o vidikih nove tehnološke mimetičnosti v razmerju do tradicionalnih pojmov pasivne mimesis in imitacije, razlik med kopijo in originalom, modelom in simulacijo. Koncept mimesis v luči sodobnih nevroznanstvenih konceptov možganske plastičnosti in zrcalnih nevronov (fiziološke podlage posnemanja, empatije in sočutja) z aplikacijami v domeni kibernetike in nevrotehnologij pridobiva nove pomene, saj poraja vprašanja o vlogi posnemanja, imaginacije in ustvarjalnosti v procesih konstitucije zavesti in sebstva tudi pri inteligentnih strojih.

**KRATKA
BIOGRAFIJA**

Prof. dr. Uršula Berlot Pompe je vizualna umetnica in umetnostna teoretičarka, ki poučuje na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Umetniško in raziskovalno se ukvarja s presečišči umetnosti, znanosti in filozofije. Je avtorica monografije o Duchampu in več člankov o teoriji umetnosti.
ursula.berlotpompe@aluo.uni-lj.si

KOMUNIKACIJA V ČASU POSTHUMANIZMA: ALI JE UPORABA TELESA IN ANALOGNE KOMUNIKACIJE RES STVAR PRETEKLOSTI?

Prispevek obravnava tematiko visokih tehnologij z obratnega pola: sprašuje se, kakšna je vloga oziroma sposobnost uporabe telesa v komunikaciji v najosnovnejši funkciji vizualnega komuniciranja, pismenosti. Fenomena opismenjevanja v zgodnji otroški dobi se loteva s stališča vizualnih komunikacij oziroma, natančneje, tipografije in kaligrafije. Tema se dotika procesov, ki povezujejo človeške fizične in kognitivne sposobnosti, željo po komunikaciji in njeno udejanjanje.

Prispevek bo v fokus postavil zgodovinske primere opismenjevanja na slovensko govorečih področjih prek vsebinske analize obstoječih didaktičnih materialov različnih obdobj in sekundarnih virov o šolanju, na katerem so se otroci učili pisati. Pozneje se bo raziskava razširila na dejavnike odločanja, ki vplivajo na metode opismenjevanja v šolskem sistemu določene dobe, ter na vizualnost elementov, prek katerih se ta poučuje. Zanimalo nas bo tudi, ali lahko analogno komuniciranje, za katero so značilni počasnost, koncentracija, potrpežljivost, natančnost, vzorci, pa tudi estetika, organskost, ustvarjalnost, lahko v vzgoji in izobraževanju v otroški dobi pomaga pozitivno vplivati na razvoj celostne osebnosti otroka, ki bo kot taka sposobna udejanjati tudi posthumanistične principe spoštovanja celotnega ekosistema prek izkušnje drugačnosti in individualnosti.

Raziskava bo naslovlila tudi spreminjajoče se razmere, ki jih povzročata vedno večja prisotnost digitalizacije, njihov vpliv na otroško percepcijo vizualnega in njihov odnos do analognega komuniciranja ter bo iskala odgovore na to, do katere mere visoka tehnologija negativno vpliva na opismenjevanje in ustvarjalnost.

KRATKA BIOGRAFIJA

Prof. dr. Petra Černe Oven je oblikovalka, teoretičarka in predavateljica na področju oblikovanja vizualnih komunikacij. Doktorirala je na Univerzi v Readingu (VB). Je nacionalna predstavnica svetovne tipografske organizacije Association Typographique Internationale. Redno sodeluje v mednarodnih žirijah, kurira razstave in objavlja v mednarodnem prostoru, na UL ALUO pa vodi Katedro za teoretične vede.
petra.cerneoven@aluo.uni-lj.si

KODA UMETNE INTELENCE

Ljudje ustvarjamo stroje. Iz zemlje jemljemo rude, črpamo nafto in plin, kopljemo premog, izpiramo in izsušujemo, da bi izdelovali materiale. Sekamo drevesa, les uporabljamo za različne namene, od energetske do umetniških. Pridobivamo in proizvajamo. Analogno in digitalno, za dotik in misel, za občutek in pogled, posluš, vojn, okus. Za glavo in srce. Človek je eno izmed bitij, ki sobivajo z naravo. Jo boža in tepe. Malikuje in izkorišča. Odvzema surovine in oddaja odpadke. Ter dela, ustvarja, razmišlja. Surovine predelujemo, ekstrahiramo, zlivamo, spajamo, sestavljamo, obdelujemo v elemente, gradnike naših okolij, bivanjskih in delovnih prostorov, struktur skupnih in zasebnih prostorov.

Kot naravna bitja živimo v analognem svetu. Kot vesoljna bitja smo kvantni. Možgani delujejo kot kvantni računalnik in porabijo največ energije od vseh delov telesa, tudi mišic ob naporu. Možgani usmerjajo telo, kot ga srce poganja. Dvojnost je princip, ki v naravnih procesih rojeva življenje. Premika stvari. Spreminja in nadaljuje. 1 in 0. Dvojina. Nemara smo zato morali izumiti digitalnost, da smo si poenostavili naravo. In vesolje. Najbolj pa si v strojnih procesih poskušamo predstaviti sebe. Si nastaviti ogledala, se pogledati in zazreti, ogledati in stvaritvah sebe. Telesno, srčno in umsko. Model, motor in procesor s krmilno enoto, pomnilnikom in zvočno-slikovnim izhodom.

Umetna inteligenca se sprva zdi res umetna, četudi je naravna, saj jo soustvarjamo s svojimi zbranimi deli, in ni inteligenca, ampak skupek zbranih in kodiranih informacij v nekakšno superznanje in vedenje človeštva, predstavljenih skozi računalniške in vseobsegajoče medije, od tiskanih do elektronskih, znanstvenih in profanih, javnih in zasebnih. Pri tem ni pomembna informacija kot podatek, ampak kot uporabno sredstvo za nadzor in manipulacijo. Kot metamedij sveta, temelječega na kodi, ki ga poganjajo programi. Nemara tudi res. A za zdaj smo prišli do umetne inteligence, inteligentnih strojev. Kako dalje, do inteligentne Zemlje, inteligentnega vesolja?

KRATKA BIOGRAFIJA

Peter Tomaž Dobrila je predsednik KID KIBLA, kurator in koordinator mednarodnih sodelovanj, soinicijator kandidature Maribora za EPK 2012 in kandidature Nove Gorice za EPK 2025, soinicijator Ljubljana 2010 – Svetovna prestolnica knjige in Maribor 2013 – Evropska prestolnica mladih. Leta 2011 je sokuriral razstavo Sodobna umetnost iz Slovenije v ECB v Frankfurtu. Leta 2012 je bil komisar Slovenije na arhitekturnem bienalu v Benetkah.
peter-tomaz.dobrila@kibla.org

Doc. dr. Or Ettliger

Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani

PRESEGANJE VIRTUALNEGA

Pred le nekaj desetletji je bilo videti, da virtualnost prinaša svobodo preseganja mej fizičnega sveta, možnost odkrivanja novih obzorij in ustvarjanja novih svetov. Danes pomeni kletko zasvojenosti za milijone mladih, igrišče za milijarderja in rastoče orodje za nadzor množic. Kje se je zalomilo in kaj se lahko iz tega naučimo za v prihodnje?

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Or Ettliger je docent na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani in avtor knjige *The Architecture of Virtual Space*. Trenutno se posveča metodologiji in nevroznanosti umetniške ustvarjalnosti ter estetskemu izkustvu umetnosti in arhitekture.
or.ettlinger@gmail.com

Doc. dr. Petja Grafenauer

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

ŠE VEDNO PREZRTA UMETNICA HENRIKE ŠANTEL (1874-1940)

Bojana Kunst je, pišoč o mikropolitiki in feminističnem boju danes v knjigi *Življenje umetnosti* (Maska, 2021), pisala, kot bi govorila tudi o življenju umetnice Henrike Šantel, ki je središče te raziskave: »Mikropolitične prakse življenja in njegove reprodukcije stojijo v središču mikropolitičnega feminističnega boja.« Vzpostavlja se konflikt med aktivno mikropolitično potencialnostjo tovrstnega življenja, razpeto med številne obveznosti, namenjene preživetju in umetniškemu delu, organiziranje zasebnega in javnega življenja, boj s hierarhijami in predsodki. Tovrstno življenje je v konfliktu z »reaktivnimi, hierarhičnimi, patriarhalnimi mikrostrukturami, s katerimi se kot ženska v vsakdanjem življenju neprestano spopada«. Tako je treba brati tudi karierno pot slikarke Henrike Šantel (1874–1940), kar je cilj tega prispevka.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Petja Grafenauer je docentka na UL ALUO. Je specialistka za lokalno in regionalno umetnost po drugi svetovni vojni. Sodeluje pri raziskovalnih projektih ARIS Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščениh in Protesti, umetniške prakse in kultura spomina v postjugoslovanskem kontekstu. Napisala in uredila je več knjig o likovni umetnosti. Njeni zadnji objavi sta v revijah *The international journal of cultural policy* in *Third text*.
petja.grafenauer@aluo.uni-lj.si

IN HUMANIZEM KOT MOŽNO IZHODIŠČE RAZMIŠLJANJA O RELACIJI UMETNOSTI IN TEHNOLOGIJE

Aktualni status humanizma in pojmovanja človeškega v navezavi na umetnost je, poleg uveljavljenih teorij iz post- ali transhumanizma, produktivno razpreti tudi s stališča bolj nedavnih opredelitev inhumanizma ali tako imenovanega razširjenega humanizma. Inhumanizem v prvi fazi izhaja iz kritike normativne podlage tako antihumanističnih kot esencialno humanističnih prispevkov, ki temeljijo bodisi na izpraznjeni bodisi določeni in fiksni ideji človeškega bistva. V nasprotju s tem inhumanizem človeka ne opredeljuje na podlagi sklicevanja na kakršnokoli bistvo, temveč izključno z vidika njegove zmožnosti vstopanja in proizvajanja teoretskih in praktičnih spoznanj, racionalnega delovanja oziroma ustvarjanja različnih jezikovnih in diskurzivnih praks, prek katerih določa in revidira razloge in norme, na podlagi katerih razmišlja in preoblikuje samega sebe. Drugače rečeno: v inhumanizmu je natanko težnja po permanentnem redefiniranju in konstruiranju človeškega prek tehničnih orodij – med katera je mogoče umestiti tudi jezik in diskurz – opredeljena kot ključna (humanistična) zaveza človeškosti. (Negarestani 2014; 2018)

V prispevku se ne bom osredotočala na racionalistični temelj ali prometeistične posledice izbranih teoretskih prispevkov, ki jih je mogoče postaviti v bližino inhumanizma, temveč me bo bolj zanimalo pojmovanje tehnologije in umetnega; recimo ideja, da je tehnologija integralni del subjektivacijskega procesa in da je inteligenca kot taka inherentno umetna. Na tej podlagi bom orisala nekatere novejšje teoretske strategije pristopanja do (zgodovine) relacije med umetnostjo in tehnologijo na terenu umetnega in tako imenovanega emancipatornega odtujevanja, ki omogoča zaobiti tako tehnofascinacijo kot tehnofobičnost, hkrati pa potencialno prispevati k redefiniciji nekaterih uveljavljenih epistemoloških temeljev v teoriji umetnosti in likovni teoriji.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Kaja Kraner je teoretičarka likovnih in vizualnih umetnosti. Med letoma 2022 in 2023 je bila znanstvena sodelavka MG+MSUM pri projektu Trajnostna digitalna hramba slovenske novomedijske umetnosti (J7-3158). Leta 2021 je pri založbi Krtina izšla njena znanstvena monografija *Kronopolitika umetnosti: spremembe v estetski vzgoji od moderne do sodobne umetnosti*.

kraner.kaja@gmail.com

ČAS ZA ČAS

Po Jamesu Lovelocku smo zaradi nenehnega iskanja navideznega ravnovesja med gospodarskim razvojem, družbenim blagostanjem in varstvom okolja že prešli točko, ko bi bil prehod v tako imenovani trajnostni razvoj sploh še smiseln. Kot še navede v delu *Gaja se maščuje*, odgovor ni v trajnostnem razvoju (gre le še za modno politično smernico), temveč je odgovor v *trajnostnem umiku*. Umik, ki bi Zemlji vrnil toliko zemljišč, da bi ji omogočili ponovno »uravnavanje zemeljskega ozračja in kemijske sestave« (2007, 163). Le to nam bo kot vrsti morda vrnilo čas.

Na podobnem temelju tudi Tony Fry zavrne pojem trajnosti, saj je ta po njegovem mnenju preveč reducirana na biologijo. V knjigi *Becoming Human by Design* namesto trajnosti predlaga novo vrednoto: vzdrževanje. Kajti, »pri vzdrževanju ob soočanju z netrajnostnim gre za vprašanje o času. Gre za projekt ustvarjanja časa. Ker smo kot vrsta umrljivi, se ne moremo izogniti svoji usodi. A to, kako delujemo znotraj okoljskih pogojev, od katerih smo odvisni, bo vplivalo na to, ali bo naše trajanje kratko ali dolgo. [...] Vzdrževanje je proces, je pa tudi pogojni projekt, ki mora postati suveren – vrednota nad vsemi drugimi vrednotami. Ta vrednota je zasnovana v ontoloških pogojih nujnosti. Je vrednota, zaradi katere bomo sploh lahko bili.« (2012, 3)

Z ukinitvijo izmerjenega užitka, ki nas sili v nesmiselno produciranje in katerega posledica sta nesmiselna izguba časa, potrata in uničenje zemeljskih virov ter odvisnost od nenasitne potrošnje, se bo področje oblikovanja moralo soočiti z radikalno zahtevo. Z zahtevo, ki temelji na (trajnostno umaknjeni) produkciji, na produkciji, katere prvi pogoj je nadaljnja regeneracija okolja. Ta korak je za oblikovanje nujen, saj če sprememb v polju oblikovanja ne bo izvedla stroka, bodo v spreminjanje oblikovanja prisiljeni tisti, ki bodo preživeli cunami absurdnega izjemnega stanja produkcije stvari, v katerem bivamo danes.

KRATKA BIOGRAFIJA

Izr. prof. dr. Barbara Predan od leta 2009 predava na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Redno objavlja znanstvena in strokovna besedila, je avtorica in soavtorica sedmih knjig, urednica 12 knjig in kuratorka 21 razstav. Med drugim vodi Raziskovalni inštitut ALUO in je prodekanja za razvojno in raziskovalno področje. barbara.predan@aluo.uni-lj.si

Asist. mag. Tim Prezelj

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Asist. mag. Luka Horjak

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Kljub vsesplošni priljubljenosti, kompleksnosti, globalni razširjenosti in aktualnosti ostaja polje teorije videoiger igranja (domišljjskih) vlog (angl. *role playing games* – RPG) slabo raziskano. V prispevku zato poskušava predstaviti presenetljivo še neizkoriščen umetnostno-teoretski kapital RPG, predvsem v kontekstu transhumanizma. Koncept RPG namreč temelji na raziskovanju virtualnega sveta z likom, ki ga igralec_ka lahko praviloma svobodno ustvarja tako vizualno kot karakterno, prek njega gradi odnose z drugimi liki in sprejema odločitve o poteku igre. V samem bistvu gre torej za virtualno realizacijo in poigravanje s transhumanistično vizijo o kibernetičnotehnološki nadgradnji različnih bitij ter prostora. Velik preboj v tem kontekstu pomeni pred kratkim razvita igra *Baldur's Gate 3* (BG3) (Larian Studios (Belgija), 2023). Ta je postavljena v vizualno izredno dovršen visok fantazijski svet, ki igralcu_ki v primerjavi z drugimi igrami omogoča največ svobode pri oblikovanju svojega lika. Ta je lahko različnih ras od človeka, vilina, škrate, orka ..., hkrati pa ni omejen_a na cis-heteronormativno binarnost spola. Svoboda igralcev_k je pri večini drugih iger (tudi pri zelo priljubljeni franšizi *The Sims*) omejena, saj ne omogoča prikazovanja in oblikovanja intimnih delov telesa in odnosov, čeprav gre za pomemben del identitete posameznika. Cenzura ustvarjalcev videoiger na področju golote, spolnosti in spolne identitete je precej omejevala pristnost igralske izkušnje. Zato je v tem pogledu BG3 pomemben mejnik v razvoju žanra, saj igralcem_kam RPG omogoča celovito oblikovanje junaka tudi na intimnem področju. Liki se lahko celo zapletajo v različna spolna razmerja z drugimi (računalniško vodenimi) liki, pri čemer spolni akt ni povsem zakrit. To je v kontekstu transhumanizma pomemben napredek v razvoju videoiger v ustvarjalnem, predvsem pa simbolnem smislu, saj gre za zelo priljubljen RPG, ki tudi estetsko res presega spolno normativnost.

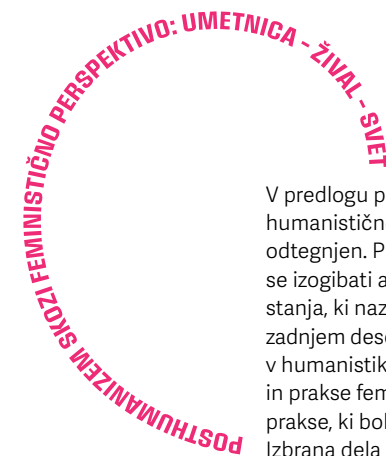
KRATKA BIOGRAFIJA

Tim Prezelj se raziskovalno posveča predvsem seksologiji, evolucijski, konceptualni in teoretski biologiji, vizualizaciji podatkov in znanstveni ilustraciji. Zanima se tudi za umetnostno zgodovino in se trudi povezovati naravoslovne znanosti s humanizmom, pri čemer so mu poseben izziv transdisciplinarna področja in novi metodološki pristopi. Trenutno je kot raziskovalec in asistent zaposlen na PEF UL.
tim.prezelj@gmail.com

Luka Horjak je slovenist in germanist. Kot asistent za slovenski jezik na Oddelku za slovenistiko FF UL in doktorski študent slovenistike se znanstveno posveča predvsem fonetiki in fonologiji slovenskega jezika. Raziskovanje sveta videoiger ga spremlja že iz časov tehniške gimnazije, ko se je поблиže spoznal s presečnim virtualno-fizičnim svetom računalništva.
luka.horjak@ff.uni-lj.si

Izn. prof. dr. Mojca Puncer

Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

V predlogu prispevka izhajamo iz ideje sveta, ki pušča za sabo model moderne humanistične misli, po kateri je človek tvorec sveta, medtem ko je živali svet odtegnjen. Pri tem poskušamo prelomiti stopenjsko razliko po meri človeka in se izogibati antropocentrizmu, ob siceršnjem upoštevanju aktualnega kriznega stanja, ki naznanja nastop tako imenovanega antropocena. Tovrstne težnje v zadnjem desetletju izpostavljajo okoljski študiji ter »novi« realizmi in materializmi v humanistiki in umetnosti, pri čemer nas zanimajo zlasti konceptualna orodja in prakse feminizma, s katerimi poskušamo premisliti določene umetniške prakse, ki bolj ali manj eksplicitno naslavljajo problematiko posthumanizma. Izbrana dela treh slovenskih umetnic, Robertine Šebjanič, Maje Smrekar in Polonce Lovšin, interpretirana skozi feministični filter, naslavljajo različne pristope feministične (umetnostne) teorije in kritike, ki jih razlikam navkljub povezuje prizadevanje za transformativno mišljenje v odnosu do miselne zgradbe zahodnega humanizma oziroma za drugačno zamišljanje sveta. (1) Interdisciplinarne umetniške raziskave Robertine Šebjanič se osredotočajo na različne vidike vodnih okolij in so izhodišče za raziskavo širših družbenih vprašanj. Serija njenih projektov na temo ogroženih endemičnih vodnih živalskih vrst iz različnih kulturnih okolij je inspirativna tudi za sodobno feministično misel. (2) Intermedijska umetnica Maja Smrekar s svojim delom pretresa paradigmo tehoznanosti, vprašanje družbene reprodukcije ter dominanten heteronormativni ustroj družine skozi sklepanje zavezništva, celo iskanja sorodstva na liniji človek-pes v sedanjem stanju krize trajnosti življenja, kar je v sozvočju z določenimi stališči ekofeminizma. (3) Večmedijska umetnica Polonca Lovšin pri načrtovanju skupnostnega vrta sledi gibanju kože po opuščnem gradbišču. Umetniško akcijo, v kateri je umetnica prevedla gibanje živali v načrt prihodnjega vrta, lahko razumemo skozi preobrat k feministični večvrstni politični ekologiji, ki stavi na človeško-nečloveško koprodukcijo, medtem ko si prizadevata za novo politiko ekologij skrbi v času planetarnega uničenja. Izbrane umetniške prakse so nam lahko v pomoč pri artikulaciji mišljenja onkraj okvirov zahodne miselne tradicije.

KRATKA BIOGRAFIJA

Izn. prof. dr. Mojca Puncer je doktorirala iz filozofije na Univerzi v Ljubljani in je izredna profesorica za filozofijo, zaposlena na Oddelku za likovno umetnost Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru. Deluje tudi kot pedagoginja v kulturi, kritičarka/recenzentka in kuratorica na področju sodobnih umetnosti. Je članica IO Slovenskega društva za estetiko, Mednarodne zveze za estetiko (IAA), Evropske zveze za estetiko (ESA) ter uredništva *Likovne besede*. Objavlja v številnih publikacijah doma in na tujem. Je avtorica knjig *Sodobna umetnost in estetika* (2010) in *Medprostorji umetnosti* (2018).
mojca.puncer@um.si

NAČELA OKOLJSKE ETIKE IN UMETNIŠKO USTVARJANJE

ZBIRANJE IN RAZSTAVLJANJE UMETNIN V DOBI DIGITALNE HUMANISTIKE IN BOLJ TRAJNOSTNEGA VARSTVA

Že iz antike poznana težnja po zbiranju in razstavljanju likovnih umetnin je z vzponom humanizma v Evropi pridobila nove razsežnosti. Poleg sprva cerkvenih in zasebnih zbirk vladarjev, visokega plemstva in premožne meščanske elite se nato v 17. in še posebej v 18. stoletju pojavijo prve večje javne galerijske zbirke umetniških del. Marsikatero od teh galerij in muzejev obstajajo še danes. Njihovo število in tudi obseg umetnin v zbirkah sta se čez desetletja in stoletja močno povečala, ta trend pa se nezadržno nadaljuje. Medtem ko je bila v prvih zbirkah večina del razstavljena, je danes delež takšnih vsaj v večjih ustanovah navadno zelo majhen, saj je večina artefaktov shranjena po depojih in le redko ali sploh nikoli predstavljena obiskovalcem. Hkrati se povečujejo popisi in obseg institucionalnega varstva likovnih umetnin nepremične kulturne dediščine. Za popisovanje, hranjenje, vzdrževanje, konserviranje-restavriranje in monitoring vseh teh umetnin potrebujemo vedno več strokovnjakov, prostora in energije, kar v današnji bolj trajnostno naravnani družbi pomeni velik izziv. Prav tako nastajajo težave z dostopnostjo na turistično močno izpostavljenih lokacijah, saj je zaradi škodljivega vpliva na okolje in umetnine treba število obiskovalcev omejevati. Rešitve se vsaj delno kažejo na različnih področjih: morda v upoštevanju tudi manj antropocentričnih vidikov pri vrednotenju likovne dediščine, dopuščanju možnosti še večje družbene udeležbe pri odločanju o ohranjanju in spremljanju stanja dediščine, nadaljnji digitalizaciji in virtualizaciji likovne dediščine in nasploh v razvoju digitalne humanistike ter v zmanjševanju ogljičnega odtisa in energijske porabe v galerijah, muzejih in stavbah nepremične kulturne dediščine.

KRATKA BIOGRAFIJA

Doc. dr. Blaž Šeme, akademski slikar in konservator-restavrator, je član Katedre za razvoj konservatorstva-restavratorstva na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje UL ter ustanovni član Inštituta UL za trajnostno varstvo dediščine. Na UL ALUO je doktoriral iz varstva likovne dediščine. Podoktorsko se je izpopolnjeval v ICCROM-u v Rimu in na NEC-u v Bukarešti.
blaz.seme@aluo.uni-lj.si

Poskus aplicirati načela okoljske etike na umetniško ustvarjanje je kompleksna naloga, ki mora zajeti vse vidike umetniškega ustvarjanja. Dotika se osebnih stališč in položaja ustvarjalca, načel produkcije, pri čemer je v ospredju materialna izvedba, in vidikov družbenopolitičnega konteksta, v katerem umetniško delo nastaja. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* definira okoljsko etiko kot filozofsko disciplino, ki proučuje moralno razmerje med ljudmi in okoljem ter njegovo nehumano vsebino. V tem odnosu se dotika tudi vrednotenja tega razmerja in njegovega moralnega statusa. Iz izhodišč okoljske etike problematizira odnos do antropocentrizma, ki obvladuje tradicionalno zahodno etično mišljenje, dotika se povezave med globoko ekologijo, feministično okoljsko etiko, animizmom, družbeno ekologijo in politikami, širi polje interesa k mislecm, ki se ukvarjajo s pojmom divjine, grajenega okolja in politike siromaštva, in se ne nazadnje ukvarja seveda tudi z etiko vzdržnosti in podnebnimi spremembami.

Z izhodišča v etičnem kritičnem odnosu bomo preverili nekaj umetniških praks, ki se opredeljujejo kot okoljska umetnost (angl. *environmental art*), landart in ekološka umetnost. Ogledali si bomo nekaj primerov okoljskih umetnin in se vprašali, ali moramo govoriti o novi definiciji umetniškega ustvarjalca, definirati nove prostore za umetnost, predvsem pa bomo izpostavili materialni vidik umetniškega dela, ki mora vključevati načela vzdržnosti, krožnega delovanja in preiščene (ponovne) uporabe materialov. Posvetili se bomo etičnemu vidiku postavljanja umetniških del v naravno okolje in se vprašali, kako opredeliti tak poseg? Je to estetska napaka v naravnem okolju ali učinkovito okoljsko etično sporočilo. Vprašali se bomo, kaj pomeni, če presojo umetniškega posega v naravno okolje prepustimo vrednotenju po etičnih kriterijih, posledica česar je, da so etične napake okoljske umetnine nujno tudi estetske napake.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Nadja Zgonik je izredna profesorica za umetnostno zgodovino na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Kot raziskovalka se osredotoča na zgodovino in teorijo moderne in sodobne slovenske umetnosti, objavlja kritike, eseje in razprave, deluje pa tudi kot gostujoča kuratorica in pripravlja razstave v Sloveniji in mednarodnem prostoru.
nadja.zgonik@aluo.uni-lj.si

DISKURZI O UMETNOSTI, OBLIKOVANJU IN KULTURI V PRIZMI POSTHUMANIZMA

Z organizacijo letošnje znanstvene konference Katedre za teoretične vede Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani nadaljuje projekt, ki je bil zamišljen kot spodbuda v smeri strokovnega in teoretskega povezovanja članov katedre za teorijo ALUO na institucionalni, univerzitetni in meduniverzitetni ravni. Izvorno zamisel znanstvene konference je podpirala želja po vzpostavitvi dinamične platforme za refleksijo in konstruktivno razpravo o aktualnih individualnih teoretskih raziskavah, ki potekajo na ALUO, ter jih postaviti v dialog s širšim strokovnim, znanstvenim in akademskim področjem.

Letošnja edicija konference se ob zavedanju splošne krize zahodnega humanizma in antropocentrizma posveča vprašanju posthumanizma, pojmu, s katerim poskušamo zajeti niz epistemoloških premen, vezanih na sodobno tehnologizacijo družbenega vsakdana in narave. Tradicionalno pojmovanje človeka postaja z napredkom visokih tehnologij, kibernetike, genetike, biotehnoloških in nevroznanstvenih raziskav obsoletno in podvrženo kritičnim pretresanjem tudi v humanističnih vedah. Medtem ko posthumanizem razmišlja o osnovnih postulatih (post)človeškega stanja v tehnološko napredni družbi, se transhumanizem ukvarja z vizijo transhumanega umetnega bitja, ki ustreza kibernetično-biotehnološki in tehnofilski viziji tehnološke nadgraditve človeških in drugih bitij. V umetnosti, oblikovanju, arhitekturi, znanosti in humanistiki nastaja vrsta novih, interdisciplinarnih

metodologij in hibridnih umetniško-znanstvenih raziskovalnih pristopov, ki pričajo o intenzivnih in pospešenih transformacijah človeka v času globalne spremembe družbene paradigme.

Prispevki sodelujočih raziskovalcev, znanstvenikov, umetnikov in oblikovalcev se bodo posvečali ekološkim temam, kot so trajnost, vzdrževanje in podnebne spremembe, problematiki tehnologizacije in virtualizacije resničnega, eksponentnemu razvoju informacijskih in kibernetičnih tehnologij, novih medijev in umetne inteligence. Osvetlili bodo feministične problematike, študije spola, pomen hibridnosti in fluidnosti identitet ter odnos do živali v širših pozicijah trans-, post- ali inhumanizma. V interdisciplinarnem znanstvenem duhu bomo stremeli k vzpostavitvi žive in pluralne razprave, ki bo spodbujala refleksije, diskusije in strasti do nadaljnega teoretskega raziskovanja.

Prizadevali si bomo, da bodo tudi letošnji prispevki osnova za nadgradnjo besedil v obliki člankov, ki bodo izšli v publikaciji obsežnejšega znanstvenega zbornika prihodnje leto. Ob tem se organizatorji zahvaljujemo vsem sodelujočim predavateljem z Akademije za likovno umetnost v Ljubljani, vabljenim kolegicam in kolegom, ki so se nam pridružili z drugih fakultet, ter iz izobraževalnih in umetniških ustanov, članom projektne pisarne ALUO ter vsem zunanjim slušateljem za zanimanje in aktivno udeležbo na konferenci.

Uršula Berlot Pompe,
UL ALUO

Petra Černe Oven,
UL ALUO

Peter Tomaž Dobriča,
KIBLA

Or Ettlinger,
UL FA

Petja Grafenauer,
UL ALUO

Luka Horjak,
UL FF

Kaja Kraner,
UL ALUO

Barbara Predan,
UL ALUO

Tim Prezelj,
UL PeF

Mojca Puncer,
UM PeF

Blaž Šeme,
UL ALUO

Nadja Zgonik,
UL ALUO

Univerza v Ljubljani
Akademija za likovno umetnost
in oblikovanje